

ELVEDIN NEZIROVIĆ

Amiről nem lehet beszélni

(Részlet)

Anya, nos, férjhez megy...

1987 nyarát a nagyapámnál töltöttem Crnići faluban, Stolactól nem messze. Fociztam a korombeliekkel, és szerelmes leveleket írkáltam egy kislánynak az osztályomból, amiket ő sosem olvasott el. Egy napon a rét mellett, ahol fociztunk, megjelent anyám, és megkért, hogy kísérem el a kaszárnya melletti buszállomásra.

A rendezett udvarok, bevetett szántók és tölgyesek között kanyargó út, amelyen haladtunk, a Stolac–Čapljina főúttal kötötte össze a falut. A régi katolikus temető közelében, a gyomlepte sírok évszázados csendjében, melyek létezéséről csak az idő fogától megszürcült, eldőlő kőkeresztek csúcsa tanúskodik, hangzottak el anyám szavai, amelyeket soha nem felejték el:

– Tudod, Mito hozzánk fog költözni... Anya, nos, férjhez megy Mitóhoz...

Meglepődtem. Az én anyukám férjhez megy? És éppen Mitóhoz?

Ez a szerelem valószínűleg azon a télen születhetett, de nekem fogalmam sem volt róla még egy pillanattal azelőtt, amikor édesanyám közölte, hogy augusztus végén, amikor a szünet véget ér, és én visszatérek Mostarba, a mi kis egyszobás sugárúti lakásunkban egy negyedik emeleti szomszédra bukkanok majd, akit életem során csak néhányszor láttam. Vagy talán szerettem volna, hogy fogalmam se legyen róla. Azt viszont már tudtam, noha nem tudatosodott bennem, hogy a nagyapám és a nagybátyám mellett apám, aki autóbalesetben halt meg héthónapos koromban, egyáltalán nem hiányzott, mint ahogyan egyáltalán nem tudtam, és nem is sejtettem ekkor, hogy apám hiányozni kezd majd

attól a pillanattól kezdve, amikor a leendő mostohaapám beköltözik hozzánk, a mi sugárúti életünkbe, sőt talán már attól a perctől fogva, hogy anyám közölte velem, hogy nos, férjhez megy ehhez az emberhez.

Mintegy harminc évvel ez után a séta után az egyik könyvemben így írtam le ezt az eseményt:

Nem tudom, anyám mit élt át apám halála után, nehezen tudnám elképzelni is. Abban az időben, amikor hozzáment Mitóhoz, a mostohaapámhoz, a harmincas évei elején járt: olyan sok minden várt még rá. Tizenegy éves gyerekként azon töprengtem, hogyan tudott beleszeretni egy másik férjbe. Mi lett apámmal? Nem szereted többé? Mi lesz velem?, ezeket a kérdéseket szerettem volna feltenni neki azon a júliusi napon, amikor – miközben a buszmegálló felé sétáltunk a Dubravai fennsíkon fekvő szülőfalujától, Crnicától nem messze – félénken közölte velem, hogy Mito hozzánk fog költözni. Ezek a kérdések soha nem hagyták el az ajkam, mert volt egy olyan sejtésem, hogy örökre elválasztanak minket. Csak annyit mondtam: „Engem nem zavar, anya.”

Csaknem négy évvel a könyv megjelenése után visszaemlékeztem arra a réges-régi nyári napra és mindarra, amit akkor nem írtam meg róla. Ebből az utólagos visszaemlékezésből fakadt a most következő történet.

*

Vájkálás a holt időben

Az első sorait 2019 végén írtam, abban az időben, amikor az életem néhány hullámhegyet és -völgyet követően egy teljesen érdektelen szakaszba lépett, és amikor azt hittem, hogy az írás segít majd megbirkózni az egyforma nappalok és éjszakák, az alvások és ébredések, a munkába menetek és hazatérések végeláthatatlan ismétlődésével.

Egy hónappal azelőtt töltöttem be a negyvenharmadik életévetem, és már semmi sem okozott örömet, semmilyen megelégedést sem fakasztott a pusztá létezésem: a tény, hogy megszülettem, élek, lélegzem és

a szervezetem minden nehézség nélkül lát el minden biológiai funkciót; ellenkezőleg, az élet egyre inkább adóssággá vált mások felé, olyan szükségletté, amelyre a reális alternatíva hiánya miatt voltam kárhozható. Többé nem voltak magas elvárásaim az előttem álló éveket illetően; minden fontos dolgot, aminek meg kellett történnie velem, már úgyis magam mögött tudtam – csak az maradt hátra, hogy valahogyan eltöltssem a rendelkezésemre álló, fennmaradt időt.

Az igazság tehát az volt, hogy egyfajta rendkívül zaklatott kilátástalanságban éltem: kimerültnék és elveszettnek éreztem magam a városban, amely ugyancsak kimerült és elveszett volt bennem, az emlékezetemben, a könyveimben. Valamikor augusztus elején kezdődött az egész, azt hiszem, miután halálos fenyegetéseket kaptam a közösségi oldalakon, amikor valami mély üresség költözött belém, az az érzés, hogy az élettel már semmi hasznosat nem lehet kezdeni, és hogy minden, amit az ember tesz, pusztán az agónia meghosszabbítását szolgálja, a továbbhaladást az elkerülhetetlen vég, a halál felé.

Ekkor, 2019 decemberében úgy tűnt, több hónapnyi csüggedés és letargia után végre megtaláltam azt a minimális akaratot, ami az önmagamban való elmerüléshez kell, noha talán én magam sem értettem teljesen, hogy két megjelent regényem – a *Ništa lakše od umiranja* és főleg a *Boja zemlje* – után egyáltalán mi célból kellene ezt megtennem. Emellett azt éreztem, fásultság uralkodik el rajtam annak kapcsán, amin akkoriban intenzíven gondolkodtam – adódott egy váratlan lehetőség, hogy két évre Krakóba utazzak –, annak ellenére, hogy az első pillanattól kezdve világos volt számomra: megrekedtem a saját életemben, nem maradt bennem erő és akarat bármihez is kezdeni, azon kívül, hogy ott maradjak, ahol vagyok, és engedjem, hogy megfojtsan azok szeretete, akikkel együtt éltem. Úgy hittem, az írásnak, akárcsak a tényleges életnek, vége, mert nincs már mit mondani, vagy miért élni. Az írónak bizonyára ez a végzete: amikor elfogy, amiről írni lehet, akkor elfogy az élet értelme is. Aztán egy reggel munkába menet beültem egy kávézóba egy külvárosi benzinkútnál. Verőfényes, hűvös reggel volt, az autópályán száguldó szél próbára tette a reklámtáblák tartósságát, csapdosta a magas oszlopokra tűzött rongyos zászlókat. Rendeltem egy dupla eszpresszót, és hossza-

san néztem a körforgalmat, ahol kialakultak az első autóoszlopok. Arra gondoltam, hogy egy újabb üres nap áll előttem, a sok órán át húzódo nagy semmi, amelyet ki kell bírni. Ebben a pillanatban megállt egy fehér Ford Focus a két terminál egyikénél; egy harmincas éveiben járó nő szállt ki belőle, fekete haja volt, gömbölyded testalkata, egyszerű ruhát viselt, az arcvonásai bizonytalanságról és valami mélyen lappangó szomorúságról árulkodtak. Mögötte egy tíz-tizenegy éves forma vézna kisfiú becsapta a hátsó ajtót, majd megindult utána. Rövidre nyírt haja volt, és úgy festett, mintha egy nemrég véget ért veszekedés hatása alatt állna még most is.

Belépve a boltba a nő megállt a rágcsálnivalós polc mellett, a gyerek pedig, valószínűleg a fia, továbbhaladt. Hová mész, kérdezte tőle. Vécére, válaszolta. A hangja pimasz volt, megvastagodott a háborgó hormonoktól és csordultig telt érzelmekkel, mint egy csőre töltött puska; a nőé viszont igencsak vékony, szinte nazális, ugyanakkor lágy és tekintélyt parancsoló.

És ekkor megtörtént; ez a kép egyszerre átlényegült gyerekkorom emlékképévé: anyámmal a crnići buszpályaudvar felé sétálunk 1987 nyarán. Tekintetemet befelé, a lelkembe fordítva elkezdtem újraszámolni a rég eltelt húsz percet, újra megéltem némaságunk visszhangját az út menti tölgyes lombkoronái között. Napokkal később teljességgel felébredt a múltam: a szemem elé került, tükröződött a valóságban, kereste a módját, hogy befelé fordítson engem. Ma már tudom, hogy azt akarta elmondani nekem, hogy ez a holt időben vájkálás, a belesüppedés az emlékezés és a feledés közötti repedésekbe – amibe éppen most kezdek bele –, az egyetlen módja annak, hogy megmentsem őt is és magamat is.

OROVEC Krisztina fordítása